

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ
АСУУЛГА

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Их эзэн Чингис хааны нэрэмжит талбай 1,
Төрийн ордон, Утас: 26-70-16, Факс: 32-70-16
E-mail: stategreathural@parliament.mn
<http://www.parliament.mn>

2016.01-11 № 02

Асуулга тавих тухай

Хүрэл зэвсгийн үеэс эхлэн одоогийн Өмнөговь аймгийн газар нутагт амьдарч ирсэн нүүдэлчид өнөөгийн Оюутолгой хэмээн нэрийдсэн газраас зэс илрүүлэн, түүнийгээ боловсруулж, амьдрал ахуйдаа ашиглаж байсан бөгөөд 1997 онд хийгдсэн хайгуулын ажлын үр дүнд Өмнөд Оюугаас кварцын судлууд илрүүлж, хожим нь гүний өрөмдлөгөөр Оюутолгойн их ордыг дэлхий нийтэд ил болгосон билээ.

2010 оны гуравдугаар сард батлагдсан Оюутолгой ордыг ашиглах техник, эдийн засгийн үндэслэлд тусгагдсанаар, тус ордын үр ашигтай буюу олборлолтын нөөц нь 3 тэрбум 380 сая тонн хүдэр, 31,1 сая тонн зэс, 1328 тонн алт, 7601 тонн мөнгө, 81600 тонн молибден хэмээн тогтоогдсон нь хүдрийн нөөцөөрөө одоогийн Эрдэнэтийн нөөцөөс 3-4 дахин том орд юм. Мөн асар их хэмжээний алт, мөнгө, бусад ховор элементийн нөөцтэй.

Гэвч хайгуулын ажил дуусаагүй байхад ашиглалтын лиценз Оюутолгойн ордод өгч, техник, эдийн засгийн үндэслэл гараагүй байхад гэрээ байгуулах зэргээр анхнаасаа Монгол улсын хууль тогтоомжийг илт бүдүүлгээр зөрчиж, гадаад хөрөнгө оруулагчдын таалалд нийцүүлж, хуйвалдах замаар манай улсад ашиггүй гэрээ болсон нь тодорхой боллоо. Монголын асар их баялгийг гадныханд найр тавин өгөх үндэслэл болсон нийт хоёр гэрээ, мөн Дубайн гэрээ байдаг.

Эхнийх нь хөрөнгө оруулалтын гэрээний (ХОГ) дагуу Монголчууд бид уул уурхайн эрдэс, баялгийн бүх эрх мэдэл буюу хэдий хэмжээний олборлолт хийх, хадгалах, худалдах, борлуулсан орлогоо хэрхэн зарцуулах гэх зэргээр бүх эрхээ "Рио Тинто" компанид найр тавин өгсөн.

Дараагийнх нь 2009 оны 10 дугаар сарын 6-ны өдөр байгуулсан "Хувь нийлүүлэгчдийн гэрээ"-гээр нийт хувьцааны 66 хувийг гадаад хөрөнгө оруулагчид, 34 хувийг нь Монголын тал эзэмших болсон. Стратегийн орд дээр хувийн хөрөнгөөр хайгуул хийсэн бол 34 хүртэл хувийг төр эзэмшихээр хуульчилсан нь ноцтой алдаа байсан юм. Монголын баялаг ард түмний өмч хэмээн үндсэн хуулиндаа заасан болохоор давуу эрхтэй буюу 50-аас дээш хувийг эзэмшихээр гэрээ хийгдэх ёстой байсан билээ. Ийнхүү агуулгын ноцтой зөрчилтэй гэрээнүүдийн дагуу уул уурхайн түүхий эд, баялаг, бүтээн байгуулалтын ажил 2010 онд эхэлж, 2013 оны сүүлчээр бүтээгдэхүүнээ зах зээлд нийлүүлж эхэлсэн.

2016 оны 5 сард хийгдсэн Дубайн гэрээ гэгчээр "далд уурхайн санхүүжилт" нэрээр Оюутолгойн ордыг ашиглах хөрөнгө оруулалтын гэрээ, техник, эдийн засгийн үзүүлэлтээр баталгаажсан далд уурхайн санхүүжилт 1.5 тэрбум ам.долларын анхны хөрөнгө оруулалтын дүн дээр нэмэгдэх 4.7 тэрбум ам.долларын зардлыг хүлээн зөвшөөрчээ. Дээр дурдсан 3 гэрээний үр дүнд Монгол Улс хосгүй орд газрын баялгаа гадны компанид эзэмшүүлээд өөрөө өртэй үлдэх ноцтой нөхцөл байдал үүссэн.

Улсын Их Хурлын гишүүн миний бие дээрх асуудалтай холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.13, 33 дугаар зүйлийн 33.1.2 дахь заалтуудыг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхий сайд Танд дараах асуулгыг тавьж байна.

1. 2013 оноос хойш өнгөрсөн таван жилийн турш зэс, алт, мөнгө зэргээс бүрдсэн 10 орчим тэрбум ам.долларын баялаг гадагшаа гарсан ба удахгүй далд уурхай бүрэн хэмжээгээр ажиллаж эхлэх үед жилд 10 тэрбум ам.доллар болж өсөх мэдээлэл байдаг. Өнгөрсөн хугацаанд Монгол улсын төсөвт оруулсан татварын задаргааг дэлгэрэнгүй байдлаар гаргаж, Оюутолгойгоос жилд хэдэн тонн хүдэр, баяжмал, баялаг олборлодог, гадагшаа хэдэн тонн нь гарсан зэрэг статистик үзүүлэлт, Оюу Толгойн борлуулалтын орлого хаана төвлөрч, хэрхэн, ямар зориулалтаар ашиглаж байгаа талаарх мэдээлэл, тооцоог гаргаж танилцуулах;

2. "Оюутолгой" компани "Рио Тинто" компаниас 8 тэрбум ам.долларын зээл авсан учраас жилд 560 сая ам.доллар, өдөрт 1,5 сая ам.доллар төлдөг, уурхайн орлого өдөрт 5,4 сая ам.доллар байдаг боловч урсгал зардал, удирдлагын болон бусад зохиомол зардал асар их байдаг гэх мэдээллийг тодруулах;

3. Монгол улсын эдийн засгийн хямралын үндсэн шалтгаан болох валютын нөөцийн хомсдолыг арилгахын тулд Монголын баялгийн орлогыг Монголоор дамжуулах ёстой. Гэтэл Олон Улсын Валютын Сан нэг компаний эрх ашгийг Монгол Улсын эрх ашгаас

дээгүүрт тавьсан алхам хийсний учрыг тодруулах. Энэ асуудалд Засгийн Газрын байр сууринаас та хэрхэн хандаж байгаа талаар;

4. Дэлхий дээр зэсийн нөөц ховордож байхад манай улсын роялти ердөө таван хувь байна. Нэмэгдсэн өртгийн болон гаалийн зэрэг татваруудыг Оюутолгойн гэрээгээр 30 жил царцаасан. "Оюутолгой" компани Монгол улсын нутаг дэвсгэр дээр мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжийн дагуу бусад аж ахуй нэгжийн адил татвараа төлсөн тохиолдолд Монгол улсын эдийн засагт нэмэгдэх орлогын дүн мэдээний талаар;

5. Оюутолгойгоос жилд ойролцоогоор 25 тонн алт гаргах тооцоо бий. Энэхүү алтыг Монгол бие даасан захиран зарцуулах эрхтэйгээр гэрээний нөхцөлд оруулсан. Аливаа улсад алт тухайн улсын валютын сангийн эх үүсвэр гэдэг утгаараа эрдэнэсийн сангийн хөрөнгөд бүртгэлтэй байх ёстой. Оюу Толгой жилд 780 мянган тонн баяжмалыг экспортолж байгаа. Хөрөнгө оруулалтын гэрээнд Монголд зэс хайлуулах үйлдвэр барих асуудлыг судална гэсэн утгатай заалт байдаг. Хэрвээ зэс хайлуулах үйлдвэр барьчихвал баяжмалаас алтыг нь ялгаад Монгол банкинд байршуулж, валютын эх үүсвэрээ өргөтгөх, арвижуулах боломж бий. Оюутолгойн хүдэрт зэс, алт, мөнгө, молибден бусад дагалдах "үнэт" металлууд агуулагдаж буйг шалгадаг мэргэжлийн лаборатори өнөөдрийг хүртэл байхгүй байна. Зэсийн хүдэрт агуулагддаг кобальт, селен, рени, теллур, хүнцэл зэрэг ховор металлуудын үнэ дэлхийн зах зээл дээр өсч байгаа. Тухайлбал, зөвхөн нэг кг рени 2600 ам.доллар, кобальт 20 ам.доллар, селен 100 орчим ам.доллар, теллур 110 ам.доллараас дээш үнээр худалдаалагдаж байна. Эдгээрийг сайжруулсан бат бөх ган үйлдвэрлэхэд ашиглагддаг тул машин техникийн салбарт онцгой эрэлттэй байдаг. Энэ асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар;

6. Австралийн компани усны нөөц судлаад 15 жилийн нөөцтэй гэж тогтоосон. Говь нутагт усны асуудал маш хурцаар тавигддаг. Монголын говьд гүний усыг нөхөн сэргээх боломжгүй. Усны нөөц төрийн мэдэлд байх ёстой. Гэтэл Усны тухай хуульд "тухайн хайж олсон эзэн нь гүний усыг захиран зарцуулах эрхтэй" байх заалт оруулж "Айвенхоу Майнз" компани 30 жил усны нөөцийг эзэмшихээр болсон. Энэ нь Монгол улсын үндсэн хуультай харшилж байгаа тул энэ асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар;

7. Таван Толгойн цахилгаан станцыг анхны хөрөнгө оруулалтын гэрээ хийх үеэр тав, зургаан жилийн дотор барина гэсэн үүргийг Монголын тал хүлээж байсан. Гэтэл өнөөг хүртэл эхлээгүй учраас Оюу Толгой Хятад руу 200 км цахилгааны шугам татжээ. Иймээс бид эрчим хүчээ өндөр үнээр худалдан авч хэрэглэдэг. Сард цахилгааны төлбөр 7-8 сая ам.доллар гадагшаа урсгаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх боломж бий эсэх талаар;

8. Оюутолгой орд газар бол Монгол улсын түүхэн дэх хамгийн том уул уурхайн төсөл. Тийм ч учраас Улсын Их Хурал тус ордын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч "Оюу Толгой" ХХК-д төрийн эзэмшлийн доод хэмжээ 34 хувь байна хэмээн шийдвэрлэж, Засгийн Газарт хөрөнгө оруулагчтай гэрээ хийх эрх олгосон билээ. Сү.Батболдын Засгийн газар, хөрөнгө оруулагчдын хэлэлцээрээр Оюу Толгой ордын ашиглалтыг хоёр тусдаа буюу "Хөрөнгө оруулалтын гэрээ", "Хувь нийлүүлэгчдийн гэрээ"-гээр Монгол Улсын Засгийн Газар болон "Айвенхоу майнз" компанийн хооронд Оюу Толгой төсөлд эзэмших хувь болон орлого ашиг хуваарилах учир битүүлэг "нууц" ангилалд багтах гэрээг хийсэн.

Тус хувь нийлүүлэгчдийн гэрээнд маш ноцтой заалт багтсан нь "Оюу Толгой" ХХК-ны давуу эрхийн хувьцаатай холбоотой заалт юм. Өөрөөр хэлбэл, Монголын тал "Оюу Толгой" ХХК-ийн зөвхөн ЭНГИЙН хувьцааны 34 хувийг эзэмших эрхтэй ба тус компани давуу эрхийн хувьцаа гаргасан тохиолдолд Монголын тал түүнийг худалдаж авах ЭРХГҮЙ байх заалт орсон байв. "Айвенхоу майнз" компани давуу эрхийн хувьцаа гаргах шийдвэрийг бие даан гаргах эрхтэй бөгөөд энэ асуудалд Монгол Улсын Засгийн Газар оролцох эрхгүй байсан. Тус гэрээний үндсэн дээр "Оюу Толгой" ХХК нь 2010-2011 оны бүх хөрөнгө оруулалтыг давуу эрхийн хувьцаа гаргах замаар санхүүжүүлэх төлөвлөгөөтэй ажиллаж байсан бөгөөд энэ гэрээ хэрэгжсэн тохиолдолд, "Айвенхоу майнз" компани 80 хувийн давуу эрхийн хувьцаа гаргаснаар энгийн хувьцааны нийт жин 20 хувьд хүрч, энгийн хувьцааны 34 хувийг эзэмшигч Монголын талын эзэмшлийн хувь хэмжээ 6,8 хувь хүртлээ буурах "Нууц гэрээ" байгуулж байсныг УИХ-ын гишүүн С.Эрдэнэ миний бие хэсэг гишүүдийн хамт илрүүлж хүчингүй болгуулж байсан билээ.

Монгол Улсад маш хохиролтой, өөрсдийн халаасыг зузаалах зорилготой, "Нууц" тодотголтой хөрөнгө оруулалтын дээрх гэрээг байгуулахаар санаархаж байсан этгээдүүд хэн байсан хийгээд, тэдэнд ямар хариуцлага тооцсон талаар;

9. 2018 оны 1 дүгээр сарын 8-ны өдөр Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн дэд сайд Д.Загджав "Рио Тинто"той холбоотой асуудлаар хийсэн мэдээлэлдээ "Саяхан "Рио Тинто" компани Оюутолгойд түшиглэж, манай улсын нэрийг ашиглаж 5.4 тэрбум ам.доллар босгосон. Үүнээс нэг тэрбум ам.долларыг Оюутолгой төсөлд оруулаад, үлдсэн 4.4 тэрбум ам.долларыг Монголоос бусад хувьцаа эзэмшигчиддээ бүгдэд нь тарааж өгсөн" гэж мэдэгдсэн. Энэ мэдээллийн талаар болон Оюутолгойн төслийн хувьд цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар тавьсан асуулгад тодорхой хариу ирүүлнэ үү.

Асуулгын хариуг Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.3 дахь хэсэгт заасан хугацаанд бичгээр ирүүлж, Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд сонсохыг, Танаас хүсье.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

С. ЭРДЭНЭ